

Aleg. 491

Sprawozdanie

Komisji budżetowej o zamknięciu rachunków funduszków budżetem objętych za lata 1900, 1901 i 1902.

Wysoki Sejmie!

Uchwałami z dnia 28. grudnia 1901 i z dnia 14. września 1903 przekazał Wysoki Sejm Komisji budżetowej do zbadania i zdania sprawę zamknięcia rachunków funduszków krajowych za lata 1900, 1901 i 1902. Zamknięcia te obejmują:

1. Fundusze budżetem objęte.
2. Fundusze samoistne, budżetem nie objęte.
3. Fundusz propinacyjny.

Niniejsze sprawozdanie Komisji budżetowej obejmuje tylko pierwszy z powyżej wymienionych działów funduszków za wymienione w tytule trzecie, działy drugi i trzeci były przedmiotem osobnego sprawozdania.

Zamknięcia rachunków będące przedmiotem niniejszego sprawozdania dzielą się na trzy części:

- a) Pierwsza część obejmuje fundusz krajowy w ściślejszym znaczeniu;
- b) druga fundusze dotowane ze Skarbu krajowego, mające swoje własne budżety, z których tylko wynik netto, jako zwykła dochodów, albo jako niedobór do pokrycia, wchodzi w rubrykę dochodów, względnie wydatków funduszu krajowego;
- c) trzecia część obejmuje fundusze samoistne, dla których Sejm uchwała budżety, wszakże bez obowiązku pokrywania ich niedoborów z funduszu krajowego.

Co do formy zamknięć będących przedmiotem niniejszego sprawozdania nie ma Komisya budżetowa nic do zauważenia, Wydział krajowy bowiem zastosował się pod tym względem w swych przedłożeniach do uchwał Sejmu z dnia 14. października 1878, 21. grudnia 1885 i z r. 1894, jak nie mniej do uwag, jakie Komisya budżetowa zamieszczała w swych poprzednich sprawozdaniach; uwagi, jakie się Komisji budżetowej obecnie nasunęły, dotyczące szczegółów, których dotychczas w wyżej powołanych uchwałach i uwagach nie dotknięto, podaje Komisya poniżej w niniejszym sprawozdaniu.

Znamieniem trzecie, z którego zamknięcia rachunkowe Komisya budżetowa obecnie badała, znamieniem zatem gospodarki krajowej w tym okresie czasu, bo zamknięcie rachunkowe to najdokładniejszy obraz tej gospodarki, są znaczne przekroczenia uchwalonych przez Wysoki Sejm budżetów, przekroczenia w wydatkach i nadwyżki w dochodach, idące w znaczne sumy.

Jeżeli się weźmie za podstawę fundusz krajowy w ściślejszym tego słowa znaczeniu i fundusze z niego dotowane, a to tylko samą rubrykę wydatków, nie uwzględniając równoczesnej zwyczajki dotyczących rubryk dochodu, otrzymujemy następujący obraz przekroczeń brutto:

w r. 1900	przekroczenie uchwalonych budżetów wydatków wyniosło	. 899.575 K
" 1901	" " " " " "	" 868.312 "
" 1902	" " " " " "	" 1,651.708 "

Jeżeli się bierze na uwagę tylko przekroczenia netto t. j. te, które wykazuje sam fundusz krajowy po uwzględnieniu przeprowadzonych zaoszczędzeń, jakoteż

nadwyżek dochodów poszczególnych rubryk i funduszków ponad preliminarz, dochodzi się do następnego także niezbyt pomyślnego wyniku.

W roku 1900 wyniosły wydatki budżetowe funduszu krajowego w ściślejszem tego słowa znaczeniu	20,460.602 K	
podczas gdy w uchwalonym przez Wysoki Sejm budżecie suma tych wydatków wynosiła	19,953.996 „	
tak, iż przekroczenie w wydatkach wynosiło		506.606 K
Wydatki rzeczywiste w r. 1901	21,741.546 K	
wydatki budżetem uchwalone	21,345.624 „	
przekroczenie		395.922 „
Wydatki rzeczywiste w r. 1902	23 710.443 K	
wydatki budżetem uchwalone	22,921.684 „	
przekroczenie		788.759 „

Razem w trzechleciu wyniosły te przekroczenia w wydatkach . 1,691.287 K

Jedynie fakt, iż równocześnie wpływy w dochodach przewyższyły znacznie budżetem uchwalone cyfry, sprawił, iż te tak znaczne przekroczenia budżetu nie zwichnęły równowagi w gospodarce kraju.

W r. 1900 wyniosły dochody: 20,176.067 K i przewyższyły dochody w budżecie ustalone o 219.337 K; w r. 1901 wyniosły one 21,920.068 K i przewyższyły dochody w budżecie o 586.844 K — wreszcie w r. 1902 wyrosły one do sumy 24,593.225 K i przewyższyły dochody budżetu o sumę 1,776.879 K.

Pomyślny wynik zamknięć rachunkowych zawdzięczać należy w pierwszym rzędzie oględnemu prelinowaniu wydatności grosza dodatku krajowego — a dalej w r. 1901 znacznie wyższemu dochodowi z krajowych opłat kosmocyjnych i w r. 1902 podwyższeniu się dochodu z bonifikacyi ze Skarbu Państwa za zrzeczenie się poboru dodatku krajowego do podatku osobisto-dochodowego. W szczególności prelinowano wydatność grosza w r. 1900 na 226.000 K, dała 227.273 K; w r. 1901 zamiast prelinowanych 226.000 K dała 256.431 K; w r. 1902 zamiast prelinowanych 230.000 K dała 256.295 K.

Komisya budżetowa uważając sprawozdania Wydziału krajowego o zamknięciach rachunkowych za integralną część niniejszego swego przedłożenia, nie uznaje za wskazane powtarzać w niem cyfr tudzież zestawień zawartych w owych sprawozdaniach, ani omawiać kolejno wszystkich tych pozycyi wydatków, w których zaszyły przekroczenia lub zaoszczędzenia. Komisya budżetowa mniema, że taka parafraza sprawozdań Wydziału krajowego i zawartych w nich wyjaśnień nie jest jej zadaniem, lecz, że jej rzeczą jest rozpatrzywszy gruntownie a wszechstronnie przedłożony jej materiał, obraz finansowej gospodarki kraju przedstawiający, zwrócić uwagę Wysokiego Sejmu na te znamienne rysy, które w tym obrazie występują na pierwszy plan, które zatem mogą Wysokiemu Sejmowi dać impuls, czy to do zmian, czy to do zatrzymania dzisiejszego stanu rzeczy. Tak się na swe zadanie zapatrując, uważa komisya za swój obowiązek podniósłszy już ogólnie jako znamienny rys gospodarki kraju w omawianym czasokresie znaczne przekroczenia w wydatkach budżetowych omówić pokrótce najważniejsze z tych przekroczeń, te mianowicie, które już to dla wysokości kwoty wymagają wyjaśnień, już to dla ciągłego i stałego powtarzania się w zamknięciach zwracają na siebie uwagę, już też dlatego ulegają krytyce, że chociaż są rzeczowo usprawiedliwionemi wydatkami, to jednak budżetowo nie dają się uzasadnić, nie będąc wydatkami nieuniknionymi a nieprzewidzialnymi. Komisya jest bowiem przekonania, iż przekroczenia granic zakreślonych budżetem wtedy tylko są usprawiedliwione i budżetowo uzasadnione, kiedy wydatek, który je powoduje był nieuniknionym ze swej natury a nie mógł być w budżecie przewidzianym.

Z tej zasady wychodząc, natrafiamy, idąc porządkiem rubryk budżetu wydatków na pierwsze znaczniejsze a stale występujące przekraczanie uchwał Wysokiego Sejmu w rubryce III. w „kosztach leczenia ubogich chorych“.

W rubryce tej wydano ponad budżetami ustalone kwoty:

w roku 1900	320.030 K
„ „ 1901	79.330 „
„ „ 1902	212.193 „

razem 612.193 K

Przekroczenia te, podnosi komisya, są najzupełniej usprawiedliwione, nie leży bowiem w mocy niczyjej zmniejszyć liczbę ubogich, potrzebujących pomocy lekarskiej w szpitalach, a wyjaśnienia Wydziału krajowego odnośnie do tych przekroczeń podane, iż są one wynikiem wzrostu ilości dni leczenia a po części podwyższenia taks w szpitalach krajowych i zagranicznych, są zupełnie uzasadnione. Wzrost w tej rubryce jest wzrostem nie dającym się powstrzymać ani też cyfrowo naprzód obliczyć. Przekroczenia te są jednak wskazówką, że w tej rubryce nie na podstawie przecięcia, lecz na podstawie ostatniego roku z uwzględnieniem normalnego wzrostu preliminarować należy.

Przekroczenia w tym dziale wydatków ciągle rosnące ciążą na gospodarstwie finansowem kraju już swą wagą własną dotkliwie. Ciężar ten jest jednak tem dotkliwszy, że kraj ma tu do Skarbu Państwa szereg należitości płatnych a na ustawie opartych, a mimo to dotąd nie wyrównanych.

Mianowicie c. k. Skarb Państwa winien Skarbowi Krajowemu wedle zamknięcia rachunku za rok 1902:

1. Zwrot nadwyżki kosztów utrzymania chorych klinicznych ponad takse szpitalną:		
a) z lat dawniejszych	57858 K 64 g	
b) z roku 1902	164.656 " 29 "	
2. Zwrot kosztów urządzenia kliniki położniczo-ginekologicznej i szkoły położnic, (reszta)	499 " 44 "	
3. Zwrot kosztu robót wykonanych w klinice medycznej i chirurgicznej	20.629 " 69 "	
	<hr/>	
razem	243.694 K 06 "	

Wydatki te kraj pokrył a Skarb państwa nie splacając ich naraża Skarb krajowy na ponoszenie odsetek biernych od tego kapitału, Skarb bowiem mimo, że dopuścił się zwłoki nie płaci procentów.

Tak więc przy ciągłym wzroście wydatków na cele sanitarne, wzroście nie dającym się poskromić, ponosi Skarb krajowy nadto stratę odsetek bieżących od krociowych sum dzięki opieszałości Rządu w spełnianiu swych obowiązków.

Do wydatków, które się powinny dać przewidzieć i ściśle obliczyć, w których zatem zamknięcia powinny się zgadzać prawie dokładnie z budżetami, należą niezaprzeczenie wydatki na szkolnictwo ludowe. Ilość szkół, które trzeba utrzymać, względnie ilość, szkół, które trzeba będzie w danym roku aktywować, ilość płac nauczycielskich w każdej ich kategorii, jaką wypadnie wypłacić mianowanym już nauczycielom i tym, którzy w danym roku wstępują, przyrost tych płac wskutek pięcioleci, remuneracye i zasiłki, emerytury, dary z łaski, dyety i koszta podróży; zasiłki na budowę i utrzymanie szkół; wydatki na przybory naukowe, biblioteki, konferencye stypendya i t. d.: to wszystko wydatki, dające się z góry obliczyć a nadto dające się zastosować do kwot, jakie Wysoki Sejm na nie przeznaczył w uchwalonych przez się budżetach, w których, uznając doniosłość sprawy oświaty, nie szczędzi lecz liczy się jedynie z możliwością finansową kraju. Tymczasem mimo rokrocznie przez Wysoki Sejm przyznawanych podwyższeń w wydatkach funduszu szkolnego i to podwyższeń bardzo znaczących, bo idących w krocie, wykazują zamknięcia rachunkowe funduszu szkolnego rokrocznie bardzo znaczne przekroczenia. Następująca tabela wykazuje przekroczenia te netto a więc już po uwzględnieniu także wzrostu dochodów funduszu szkolnego ponad budżet:

Rok:	Budżetem uchwalona suma wydatków	Podwyższenie uchwalone w bu- dżecie w porówna- niu do poprzed- niego	Wynikłość	Przekroczenie Netto:
1898	4,529.380 K	313.068 K	4,758.740 K	229.360 K
1899	4,846.184 "	316.804 "	5,171.730 "	325.546 "
1900	5,806.300 "	960.116 "	5,966.221 "	159.921 "
1901	6,181.537 "	375.237 "	6,418.793 "	237.256 "
1902	6,700.802 "	519.265 "	7,011.556 "	310.754 "

Jeszcze dobitniej występują sumy przekroczeń, jeśli je zestawimy brutto. Okaze się wtedy, że:

w roku brutto przekroczone wydatki:		dochody bowiem były wyższe od budżetu o:
1898	274.270 K	45.010 K
1899	344.860 „	19.314 „
1900	376.775 „	216.850 „
1901	400.536 „	163.280 „
1902	581.559 „	170.805 „

W pięcioleciu zatem, w którym Wysoki Sejm, uchwalając budżety, podwyższył sumę wydatków na szkoły ludowe o poważną kwotę 2,484.490 koron, (przeciętna podwyżka w budżetach tego pięciolecia wynosi 496.898 koron), wyniosły przekroczenia netto: 1,262.837 koron, czyli 50-82% tych podwyższeń, jakie Wysoki Sejm oceniając doniosłość sprawy oświaty na ten cel przyznał.

Komisya budżetowa nie mogła przejść pozycya za pozycyą wydatków funduszu szkolnego i badać każdy wydatek przekraczający budżetem uchwaloną sumę, praca bowiem taka wymagałaby o wiele dłuższego czasu, niż zakresłono obradom Wysokiego Sejmu, a byłaby o tyle zbyteczną, że zamknięcia te były przedmiotem szczegółowego badania ze strony Wydziału krajowego. Jednakowoż przypuszczając już, że wszystkie te wydatki, które spowodowały wykazane przekroczenie są rzeczowo usprawiedliwione, to jeszcze zawsze budżetowo pozostają nieusprawiedliwionemi, albowiem mimo całej wyjątkowej doniosłości tego działu i on nie może być wyjętym z pod ogólnej reguły stosowania wydatków do granic zakresłonych uchwałami Sejmu. Komisya budżetowa poprzestaje na tych uwagach w przekonaniu, że one zarówno dla Krajowej Rady szkolnej, jak dla Wydziału krajowego, będą bodźcem do ściślejszego w przyszłości preliminowania a następnie skrupulatniejszego przestrzegania kwot wydatków budżetem krajowego funduszu szkolnego ustalonych.

Rubryki VIII.—XV. wydatków w omawianych zamknięciach nie wykazują przekroczeń, któreby w myśl zasadniczego stanowiska, jakie komisya już powyżej zaznaczyła nadawały się do omówienia, przekroczenia w nich natrafiane nie mają bowiem donioślejszego znaczenia, nie bywają jednostajne, dotyczą wydatków, które acz niepreliminowane lub preliminowane w niższych kwotach, ponieść było koniecznem i racjonalnem.

Dopiero w rubryce XV. na „cele rolnictwa“ uderzają komisję przekroczenia stałe, prawie chronicznie się powtarzające, w wydatkach na krajową Akademię rolniczą w Dublinach, niższą szkołę rolniczą tamże i folwark dublański. Wystarczy przytoczyć cyfry:

	Rok	Wydatki		Kwota budżetem uchwalona	W porównaniu z kwotą preli- minowaną okazują się wydatki
		K	h.		większe
		K	h.	K	K
Akademia	1900	204.616	82	164.310	40.307
	1901	170.662	97	165.193	5.470
	1902	192.053	18	182.850	9.203
Krajowa niższa szkoła rolnicza	1900	30.940	34	30.416	524
	1901	32.447	20	30.776	1.671
	1902	33.238	09	29.876	3.362
Folwark	1900	49.467	78	45.010	4.458
	1901	44.033	—	37.617	6.466
	1902	58.792	24	39.352	19.440

Przekroczenia te cyfrowo nie wysokie, w części pokryte nadwyżkami w dochodach, wytyka komisya, są one bowiem chronicznym objawem od szeregu lat a stałość tego ujemnego stanu wskazuje na to, że nietylko przypadkowi zawdzięcza swój byt, zaś energiczne działanie Wydziału krajowego powinno odkryć i usunąć przyczynę zła a tem samem zapewnić na przyszłość ściślejsze przestrzeganie granic budżetowych.

Ogół przekroczeń powyżej omówionych mieści w sobie, zdaniem komisji, poważne niebezpieczeństwo dla gospodarstwa krajowego, bo uniemożliwiają one ustanowienie planu finansowego, na którego dotrzymanie liczyćby można a poniekąd niweczą wprost zasadę budżetowania, która tak długo tylko ostać się może, jak długo granice zakreślone wydatkom w budżecie przez Sejm uchwalonym, są ściśle i skrupulatnie przestrzegane. Przekroczenia z jednej strony nie dające się uniknąć, jak w wydatkach na cele sanitarne, z drugiej strony tak znaczne i tak szybko rosnące, jak w wydatkach funduszu szkolnego, wreszcie tak chronicznie występujące, jak n. p. w wydatkach zakładów w Dublinach, mieszczą w sobie nadto, gdyby im nie położono końca tam gdzie to możliwe, niebezpieczeństwo narażenia na szwank równowagi w finansowym gospodarstwie kraju, wydatność bowiem grosza, dziś równowagą tę utrzymująca nie wzrasta i nie może wzrastać równie szybko.

Obok przekroczeń zawierają też omawiane zamknięcia rachunkowe znaczne zaoszczędzenia. Komisya budżetowa, nie wchodząc w rozbiór szczegółowych pozycji zaoszczędzeń, zwraca tylko uwagę Wydziału krajowego, iż pożądanem jest dla wyrobienia sobie jasnego poglądu na gospodarstwo kraju — i na to, czy Wydział krajowy administrując funduszem krajowym odpowiada intencyom Wysokiego Sejmu, aby zaoszczędzenia były uzasadniane a ich przyczyny szczegółowo wyjaśniane, ile razy idzie o wydatki uchwalane nie na cele administracyjne w ścisłym tego słowa znaczeniu, ale na cele bezpośrednio dobru publicznemu służące, jak popieranie wytwórczości krajowej, podniesienie stanu zdrowotnego itp.

Komisya budżetowa, badając zamknięcia rachunkowe, starała się poznać także stan pretensji kraju do głównego czynnika jego dochodów, to jest do opodatkowanych, czyli poznać jego należności czynne z tytułu zaległych dodatków do podatków na rzecz kraju przypisanych. Wynikiem zbadania sprawy jest, iż zaległości dodatków krajowych do podatków wyniosły:

w roku 1900	.	.	5,480.220 K
" " 1901	.	.	5,113.720 "
" " 1902	.	.	4,993.080 "

Sumy te należne Skarbowi krajowemu zalegają, nie przynosząc mu żadnych odsetek zwłoki, Skarb krajowy bowiem nie ma dotąd prawa poboru odsetek zwłoki od niewpłaconych w terminie dodatków krajowych. Komisya sądzi, że Skarb krajowy nie może i nie powinien tracić odsetek zwłoki, należnych mu od tak znacznych sum zalegających i mniema, iż należałoby podobnie, jak to się stało w innych krajach austriackich, prawo poboru odsetek zwłoki funduszowi krajowemu zapewnić. Dalsze trwanie obecnego stanu rzeczy byłoby — zdaniem komisji — zarówno ze względu na interes finansowy kraju, jak ze względu na etykę podatkową, niewłaściwością, której nie podobna tolerować.

Skarb krajowy pozbawiony tak znacznych dochodów, a zniewolony pokrywać bieżące wydatki, musi opłacać znaczne odsetki bierne, a jest wprost na szkodę narażony, jeżeli nie może się powetować we formie ściągania odsetek zwłoki od zalegających podatkowców, etyka podatkowa zaś nie pozwala dawać premii opieszalym płatnikom na koszt spełniających obowiązki podatkujących, którzy ostatecznie braki funduszu krajowego wynikłe z tak znacznych zaległości podatkowych pokrywać muszą. Komisya budżetowa zwraca uwagę Wydziału krajowego na tę sprawę, a to tem bardziej, że uchwalenie ustawy, uprawniającej kraj do pobierania odsetek zwłoki od zalegających dodatków krajowych, leży w kompetencji Sejmu krajowego, jak tego dowodzą ustawy krajowe dla: Wyższej Austrii, z d. 25. maja 1875 Dz. u. kr. Nr. 20., Niższej Austrii z d. 6. lipca 1877 Dz. u. kr. Nr. 18. i dla Czech z d. 30. grudnia 1900 Dz. u. kr. Nr. 83.

Na tej uwadze kończąc stwierdza komisya budżetowa, że przekazane jej do załatwienia zamknięcia rachunkowe we wszystkich działach nie dają powodów do żadnych wytknięć i wnosi:

Wysoki Sejm raczy uchwalić :

1. Sejm udziela Wydziałowi krajowemu absolutoryum z rachunków fundusów, budżetem objętych, za lata 1900, 1901 i 1902.

2. Powyższa uchwała obejmuje także absolutoryum dla c. k. Rady szkolnej krajowej z działu wydatków funduszu szkolnego krajowego i krajowego funduszu szkolnego emerytalnego za lata 1900, 1901 i 1902.

Za przewodniczącego :

K. Badeni.

Sprawozdawcy :

***Laskowski,
Loewenstein.***